

VOORAF

Dick de Jong

Op het hiernaast afgebeelde (de-tail van een) schilderij 'Dorpsbewoners op het ijs' van Jan Brueghel de Jonge (1601-1678), is veel te zien.

Ongetwijfeld is de situatie in de Zuidelijke Nederlanden weergegeven, maar die zal niet zo veel afwijken van de situatie in onze streken.

Het tafereel past uitstekend bij de tijd van dit moment. De eerste sneeuw is intussen ook bij ons al gevallen; misschien blijft het de enige sneeuw deze winter. Maar misschien komt er nog meer, of kunnen we deze winter weer eens een keer de schaatsen onder binden.

Namens alle betrokkenen bij Boerderij & Erf A-V: veel leesplezier, goede dagen en een voorspoedig 2018.

SPREEKWOORDELIJK

De uitdrukking 'een ondergeschoven kindje' wordt nog redelijk veel gebezigd, maar slechts weinigen weten waar die uitdrukking vandaan komt. De juiste betekenis is dat iets of iemand miskend is. Iets dat er eigenlijk wel bij hoort maar nauwelijks aandacht krijgt.

Er zijn verschillende verklaringen voor de herkomst. De meest gebruikte is die van het kindje dat - in vroeger tijden - in de la onder bedstede te slapen werd gelegd. Dan was het uit het zicht en had je er weinig last van. Elders staat te lezen dat het ondergeschoven kindje sliep in het bed dat onder de vensterbank paste. Vensterbanken waren vroeger zo breed dat je er op kon zitten. En veelal lag het jongste kind in een bed dat daar onder paste.

Veel indringender is de volgende betekenis. Vroeger gebeurde het nog wel eens dat tijdens een bevalling de baby verwisseld werd. Of direct na de geboorte overleed. Het overleden kindje zou dan door de vroedvrouw zijn weggemoffeld en er werd een arm kindje, een vondelingetje voor in de plaats gelegd. Letterlijk werd dat kindje er onder geschoven. In die tijd waren er nog geen - goede - bloed- of DNA-testen, maar mensen hadden vaak wel het gevoel dat er met dat ene kind iets niet helemaal goed was, dat het er niet helemaal bij hoorde. Het had dan ook niet zelden de laagste plaats in het gezin, en hoorde er dan officieel wel bij maar bungelde er tegelijkertijd eigenlijk maar een beetje bij: het ondergeschoven kindje.

DE BEDSTEDE

Bedstede in Museum De Koperen Knop. Foto is deel van een fotostripverhaal voor meisjes tijdschrift.

Een bedstede of bedstee is een in de wandbetimmering opgenomen slaapplek in de vorm van een kast, die is afgesloten met deurtjes of een gordijn. Bedstedes werden tot aanvang twintigste eeuw veel gebruikt, vooral op het platteland en zeker ook in boerderijen.

Een van de voordelen van een bedstede is dat deze in de woonkamer kan worden ingebouwd en overdag door de afgesloten deuren of een gordijn toch onzichtbaar is. Een aparte slaapkamer is daardoor overbodig. Een groot voordeel is dat een bedstede in de winter, doordat het een vrij kleine ruimte is (de kast is niet groter dan het bed zelf), door de lichaamswarmte van de slapers makkelijk opgewarmd wordt. Hierdoor hoeft er niet gestookt te worden om toch redelijk geriefelijk te kunnen slapen. De deur wordt 's nachts niet afgesloten, maar op een kier gezet. Bedstedes kwamen ook voor in de kleinere huisjes van bijvoorbeeld de dagelers. Daar gebeurde het dat het hele gezin in dezelfde bedstee sliep.

In de bedstede bevond zich vaak onder het bed een lade, die ook wel rolkoets werd genoemd. Bij de armen had die de functie van aardappelbak en bij de mensen die het beter hadden werd daar het beddengoed bewaard. En, zoals eerder is gemeld, het de slaapplek van het 'ondergeschoven kindje'.

Bij een bedstede kunnen ook attributen horen. Denk aan een krib, waar de jongste boreling in te slapen werd gelegd. Lekker veilig, maar wel, onder handbereik, of beter gezegd 'borstbereik'. Een plank voor de po, die in gewone taal pispot werd genoemd, voor het geval dat. Een voettocht in een koude donkere nacht naar de buiten staande plee kon zo worden voorkomen. Op diezelfde plank werd ook de blaker gezet, die men bij het te bedde gaan had meegenomen, in de tijd dat er nog geen elektrisch licht was.

Bij de wat deftiger boerderijen hing er ook altijd een zogenaamde beddenkwest aan het plafond van de bedstee, met behulp waarvan de boer en de boerin het - op latere leeftijd wat stram geworden - lijf konden ophijsen.

Er is nog een aardig verhaal uit vervlogen tijden. Ergens 'binnenuit in de Waard' gebeurde het volgende. Op zaterdag was de dominee van elders al gearriveerd bij een boer, waar hij zou overnachten. Op zondag werd er niet gereisd. Toen het tijd werd om te gaan slapen werd de dominee de bedstee in gestuurd met de boodschap goed aan de kant te gaan liggen. Het waarom daarvan werd duidelijk toen eerst de boer en vervolgens de boerin in diezelfde bedstee gingen liggen. Simpelweg omdat er geen andere slaapplekken waren in de boerderij. Later vertelde de dominee dat de boerin die avond een paar keer aan haar man had gevraagd of 'dominee al sliep'.

Als het woord bedstede letterlijk wordt vertaald is het 'bedruimte'. Andere namen voor bedstee zijn: alkoof, koets en sponde.

DIERENNAMEN: BEER

Platrug, een Noord-Holland varken.

Het feit dat het Nederlands een levende taal is, houdt in dat er woorden bijkomen en dat er woorden verdwijnen. Dat heeft allerlei oorzaken, waaronder het niet bekend zijn met een bepaalde benaming. Maar de meesten die dit lezen zullen wel weten dat een mannetjesvarken een beer wordt genoemd. Diezelfde benaming komen we ook voor andere voorwerpen tegen.

Dat oude kerken worden gedragen door een reeks steunberen, is bekend. De functie van die steunberen of kortweg beren, is het overeind houden van het gebouw. In feite hebben zij een dubbele taak. Het functioneren als externe pilaar (waardoor er binnen meer ruimte is) om het dak te dragen en tegelijkertijd voorkomen ze doordat ze tegen de muur zijn gemetseld dat de muren door de druk van het veelal zware dak naar buiten worden geduwd. Ook bij boerderijen komen wel steunberen voor maar meestal zijn de muren daarvan zo laag, dat dit niet hoeft.

Oorspronkelijk komt de naam in dit verband van een gemetselde waterkering, die in een deel van een stadsgracht het water op een bepaalde hoogte moest houden. Ook werden dergelijke beren wel gemaakt om zout en zoet water te scheiden. De verklaring van het woord beer komt van het Fries Woordenboek: Dergelijke waterkeringen hebben een scherpe bovenkant, 'ghelijc de rugge van een swijn'. En daarmee zijn we terug bij ons mannetjeszwijn. Een ander woordenboek legt een link met een ezelsrug, vooral als het gaat om zeer zware muren. Overigens waren dergelijke beren vroeger ook vaak van hout.

Er zijn wel meer bouwkundige elementen, die de naam beer dragen. Zo is er de uitdrukking 'metselen over een beertje'. Hier gaat het om het metselen van rollagen over een kern van platte lagen steen. Om te voorkomen dat die platte stenen gemakkelijk loslaten is een stevige rollaag nodig.

In de tijd dat eb en vloed nog volledig vrij spel hadden, kwamen de buitendijks gebouwde huizen een paar keer per jaar in het water te staan. Dat gebeurde vooral in de wintertijd. Het kon dan soms erg hard vriezen. Om te voorkomen dat de woningen beschadigden door ijsschotsen, werden er beren aangebracht, grote zware op stutten rustende ijsbalken. Ook die werden beren genoemd.

En dan is er nog de beerput. Tegenwoordig is bijna elke woning uitgerust met een watercloset. Ooit was er echter een tijd dat alle afval, ook het menselijk gevoeg, in een diepe put werd geworpen. Daar gooide men trouwens alles in dat weg moest. Archeologen vinden dan ook vaak de hele geschiedenis van een pand terug aan de hand van hetgeen ze aantreffen in een dergelijke oude beerput. Deze naam beer komt van het woord berm of berne, een oude uitdrukking voor drek.

Maar ook een ijzeren heiblok heet een beer, evenals de kop van een stoomhamer. Zelfs de klauw van een klauwammer noemt men een beer. En ook een bepaald soort schaaf, een zijdelings snijdende sponning- en overzijboerschaaf, heeft de naam beer. In deze laatste gevallen verwijst de etymologie direct naar het mannetjesvarken en wordt daarbij gelinkt aan het stoten bij het paren van een beer met een 'berige zeug'.

DE KOE IN DE KUNST

Schilderij, waarvan de maker onbekend is.

UIT DE KRANT

In Frankrijk is de film 'Petit Paysan' als een daverende debuutfilm ontvangen. Deze drama-film gaat over een boer die smoorverliefd is op zijn koeien. Een overrompelende film over het agrarisch bedrijf, wordt het genoemd.

Al vanaf de eerste beelden is duidelijk dat debuterend regisseur Hubert Charuel, die zelf uit een boerenfamilie komt, niet zomaar een pastorale film over het boerenbedrijf heeft willen maken. Zijn plot over een jonge boer die tot het uiterste gaat om zijn dieren van de slacht te redden als er een geval van gekkekoeienziekte is gesignaleerd is tegelijkertijd immersief en afstandelijk, surrealistisch en politiek geëngageerd, en vooral neurotisch, knotsgek en geïnfecteerd met koeienliefde.

En dat dus allemaal tegelijk, alsof je in een filmische flow zit. Dat alles is onverwacht funky. Wat niet het eerste is waar je aan denkt bij een film over koeien. Je kunt soms hun huid voelen, zo dicht zit de camera bovenop ze. Maar je kruipt ook in het hoofd van de neurotische Pierre, en vereenzelvigd je met zijn stress om zijn veestapel en zijn wanhoop over EU-wetten en het gebrek aan een vaccin. Pierre vindt een bondgenoot in boer Jamy (gespeeld door de altijd geweldige Bouli Lanners) die op zijn eigen YouTube-kanaal verslag doet van zijn eigen strijd tegen de gekte rondom epidemische veeziekten.

Dana Linssen – NRC - 21 november 2017

TE KOOP

<p>HOEVE HOFSTEE HERBESTEMMING</p> <p>Fotoboek met begeleidende tekst over boerderijen in De Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Het geeft ook indrukken en ideeën van hoe een boerderij of een boeren erf een nieuwe functie kan krijgen. Met ook voorbeelden in van hoe het niet moet. Foto's Evert van Lopik en tekst Dick de Jong. € 14,95, 100 pagina's ISBN: 9789080803879</p>	<p>BOER EN BOERDERIJ in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden</p> <p>Huib de Kok beschrijft in dit rijk geïllustreerde boekwerk op boeiende wijze de vele facetten van het boerenleven in de streek: boerderijen, boeren, werk en leven. Informatief standaardwerk dat thuishoort bij iedereen die de streek liefheeft. 352 pagina's € 35,00 ISBN: 9789080803855</p>	<p>DE BOERDERIJ het behouden waard</p> <p>Een voorbeeldenboek van Meine Mollema dat bewoners van het platteland informatie geeft over de juiste wijze van restaureren, verbouwen, onderhouden en isoleren. Met veel foto's en voorbeeldtekeningen. Uniek en goed toepasbaar in de praktijk. 108 pagina's, € 14,95 ISBN: 9789080803800</p>

ADVERTENTIES

Er is een beperkte ruimte in deze nieuwsbrief voor het plaatsen van een advertentie. Informeer bij het secretariaat naar de mogelijkheden.

**KOOL &
VAN DEN
TOREN**

- deskundig
- vertrouwd
- persoonlijk

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

De Grootsteat 83a 3991 AD Oud-Alblas 0184-661425 • info@koolvandentoren.nl

**WU ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD
IN "VRUSTAAND WONEN"**

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen. Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper samen belangstelling hebben voor oude details, is een voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

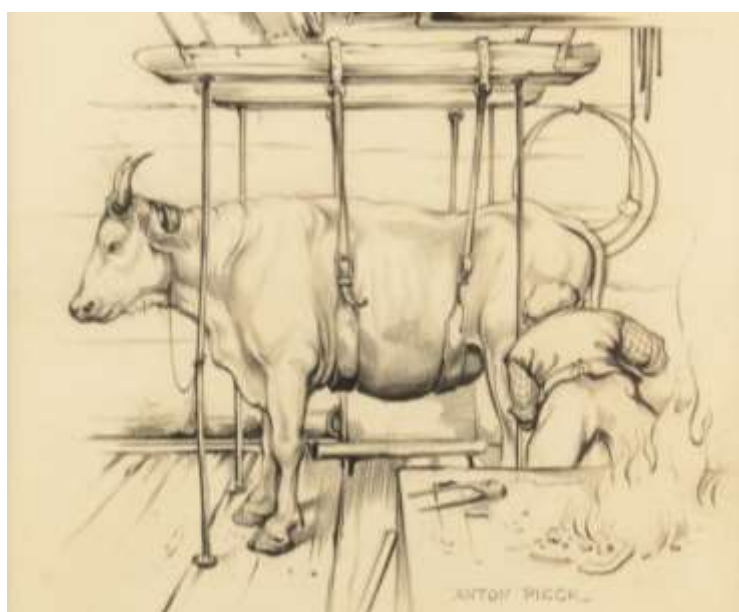
Wilt u uw boerderij verkopen?
Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

De Koning & Witzier
in contact met jouw wijk

De Koning & Witzier
Dijkwal 22, 3480 LB Weuster
Telefoon 0189 - 602 234
Bosweg 24, 4242 AP Loosdrecht
Telefoon 0345 - 606 288

www.koningwitzier.nl

DE UITSMIJTER

Bij de hoefsmid

FIJNE FEESTDAGEN & GOED 2018

REDACTIE & SAMENSTELLING Dick de Jong - Bureau Tekstwerk - met dank aan Jenny Mollema-Gons
redactieadres: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam, 06-22845889, djdejong@planet.nl
FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf A-V, Bureau Tekstwerk en anderen.

BOERDERIJ & ERF
alblasserwaard - vijfheerenlanden

secretariaat Sluis 57 | 2964 AT Groot-Amers | 0184-661425/06-53759618
secretariaat@boerderijnerf.nl | www.boerderijnerf.nl